

yet, bir kıpırdanış ve uyanış varsa, son bir gayretle maziye bir sünger çekmek azmindeysen buyur gel, başımızın üstünde yerin vardır.

Bir gazete haberinden iki cümle: “Mevlânâ ve Goethe'nin huzurunu bozan tek şey, dindar kesimin, Mevlânâ'nın İslâmî yanının altını çizmekteki ısrarı idi. Batılılar ise Mevlânâ'nın İslâm dünyasından olduğunu tabîi kabul ediyor, ancak daha evrensel mesajlar alma eğilimi taşıyorlardı.”⁵

Mevlânâ'nın İslâmî yanı, altını çizmeye gerek duyulmayacak kadar belirgindir. Onun asıl bu yanılla evrensel mesajlar vermesi söz konusudur. Bu şekildeki zorlamalardan ve Mevlânâ'ya farklı bir rol biçme gayretinden dolayı “dindar kesim” diye nitelenenler tepki gösürmekte, hatta Mevlânâ'dan soğumaktadır. Sonuçta, onlara göre böyle algılanan bir rubai Mevlânâ'ya ait olamaz, olmamalıdır.

Rubainin doğru manasını az önce verdik. Burada Kur'an ve hadislerdeki tövbeye ve ümitvâr olmaya çağırının bir tezahürünü görüyoruz. Gerçekten de Hz. Peygamber'in hadislerinde, son nefese kadar tövbenin kabul edileceği, hata ne kadar büyük olursa olsun bağışlanabileceği, kötü bir ortamda doksan dokuz adam öldürüp ümitsizliğe düşen bir kimsenin yüzüncüyü de öldürdükten sonra tövbesinin kabul gördüğü, tövbede önemli olanın kesin pişmanlık ve içten gelen bir yürek yanığı olduğu ifade edilir.⁶

Zümer suresi 53. ayetin meâli ümitli olmamızı duyurur: “De ki, ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” Bir sonraki âyette ise “...Rabbimize dönün O'na teslim olun” buyrulur. İşte Mevlânâ'nın söz konusu rubaisi, bu iki ayetin meâlinden başka bir şey değildir.⁷

Hız. Mevlana'nın davranışları ve eserlerinde bu rubaideki ana fikri aynen destekleyen birçok malzeme vardır. Şu olay Mevlânâ'nın hoşgörüsünün ve bundan doğan mutlu sonucun çarpıcı örneğidir: Bir gün Mevlânâ, güzel bir fahişe kadının ve yanında çalışan kızların ikamet ettiği bir hanın önünden geçmek

durumunda kalır. Kadınlar dışarı çıkıp Mevlânâ'ya saygı gösterisinde bulunurlar. Onlara hitaben: “Ne de büyük pehlivanlar, ne de büyük pehlivanlar. Eğer siz bu yükleri, bu zahmetleri çekmemiş olsaydınız bu kadar nefis-i emmâre ve levvâmeyi kim yenerdi? İffetli ve namuslu kadınların iffet ve namusları nasıl anlaşılırdı” gibi sözlerle onların gönüllerini okşamak ister. O devirde bu sözleri bazıları şiddetle tenkid ederler. Ama sonunda o güzel kadın tövbe ederek, emrindeki kızları serbest bırakır ve Mevlânâ'nın müridi olur.⁸

“İyi de kötü de dervişin parçasıdır, böyle olmayan kimse derviş değildir.” diyen Mevlânâ, hayatı boyunca bütün milletler ve mezheplerle iyi geçinmiş, herkese karşı aynı tavrı sergilemiştir. Müslümana, Yahudiye, ateşe tapana insan olarak bir gözle bakmış, müridlerine de bunu öğretmiştir. Bir gün coşkulu bir semâ toplantısı sırasında birden bire bir sarhoş semâ meclisine girer, heyecanlar gösterir, kontrolsüz bir şekilde gelip gider ve Hz. Mevlânâ'ya çarpar. Dostları onu kenara çekip hırpalamak isteyince, Mevlânâ mani olur:

“Şarabı o içmiş, sarhoşluğu siz gösteriyorsunuz” der. “Ama efendim o bir hıristiyan (tersâ, yani korkan)dır.” denince: “O korkan ise siz niçin değilsiniz?” buyurur.⁹

Menkıbelerden anlaşıldığına göre Hz. Mevlânâ'nın başka din mensuplarıyla ilişkileri hep saygı ve hoşgörü ölçülerinde olmuştur. Kendi önünde eğilen, gayr-i müslim de olsa, eğilerek karşılık verirdi. Bir gün Taniel adında bir Ermeni kasabı Mevlânâ'ya rastladı, onun önünde yedi defa baş koydu, Mevlânâ da kasabın önünde yedi defa baş koydu.¹⁰

Mevlânâ'yı doğru olarak anlayabilmek, onu bütününü ve olduğu gibi tanımakla mümkündür. Bazı mutaasıp ve dar görüşlüler onun büyük hoşgörüsünü anlamakta zorluk çekerlerken, İslâmiyette fazlasıyla var olan müsamahâli tavrı ona çok görürler. Öte yandan Mevlânâ'yı dinler üstü, hatta dinle ilgisiz bir dünya vatandaşı gibi kabul etmek isteyenler ise, onun İslâmî kimliğini gölgelemek isterler. Mevlânâ'nın bu her iki görüş sahiplerinden de “bîzâr” olduğunu, bu yüzden üzüntü duyduğunu söyleyebiliriz.

⁵ Milliyet, 20.5.1995, Kültür-Sanat sayfası

⁶ Bkz. Müslim, Tevbe. c. VIII

⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, Mesnevî Şerhi, c. III, 129, İstanbul 1973. Süleyman Ateş, bu rubaiyi tövbe ile ilgili Furkan suresi 69 - 70. ayetlerin tefsiri sırasında hatırlatır. Bkz. Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, VI, İstanbul 1990.

⁸ Ahmed Eflâki, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, Ankara, 1976, c. I, 537.

⁹ a.g.e I, 347.

¹⁰ a.g.e., I, 146.